

Zakres pośrednictwa

W praktyce wiele problemów budzi kwestia właściwej kwalifikacji działań banku, stanowiących wsparcie ubezpieczyciela w procesie dotarcia do klienta i w konsekwencji zawarcia i obsługi umowy ubezpieczenia. – PRZEMYSŁAW STOPNICKI, PIOTR CZUBLUN

W poprzednim artykule wskazaliśmy podstawowe uwarunkowania prawne związane z dystrybucją produktów ubezpieczeniowych w ramach bancassurance. W zależności od przyjętego modelu, bank może – co do zasady – występować w dwóch rolach: ubezpieczającego albo pośrednika ubezpieczeniowego.

W praktyce wiele problemów budzi kwestia właściwej kwalifikacji działań banku, stanowiących wsparcie ubezpieczyciela w procesie dotarcia do klienta i w konsekwencji zawarcia i obsługi umowy ubezpieczenia. W wypadku, gdy działalność taka spełnia przesłanki ustawowe, zgodnie z którymi należy zakwalifikować ją jako pośrednictwo ubezpieczeniowe w rozumieniu przepisów ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym, wówczas po stronie banku pojawia się obowiązek wywiązania się z szeregu wymogów, przewidzianych przez przepisy ustawy dla podmiotów świadczących usługi w tym charakterze. Wątpliwości pojawiają się szczególnie w sytuacji, gdy czynności rzeczywiście wykonywane przez pracowników banku w ramach wsparcia, jakie bank udziela ubezpieczycielowi, mają charakter czynności administracyjno-technicznych i nie mieszczą się w powszechnym rozumieniu pojęcia pośrednictwa – jako takiego – a w szczególności pośrednictwa ubezpieczeniowego. Ze względu na bardzo pojemną definicję, jaką dla określenia czynności pośrednictwa ubezpieczeniowego posługuje się polski ustawodawca, niezbędne jest udzielenie odpowiedzi na pytanie: **gdzie przebiega granica między czynnościami, które należy zakwalifikować jako czynności pośrednictwa ubezpieczeniowego** wraz ze wszelkimi konsekwencjami natury prawnej, jakie taka kwalifikacja za sobą niesie, **a czynnościami, które pośrednictwem ubezpieczeniowym nie są** i w związku z tym nie ma do nich zastosowania surowy reżim ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym.

ISTOTA POŚREDNICTWA UBEZPIECZENIOWEGO W ŚWIETLE USTAWY ORAZ DYREKTYWY O POŚREDNICTWIE UBEZPIECZENIOWYM

Zgodnie z definicją zawartą w art. 2 ustawy: *Pośrednictwo ubezpieczeniowe polega na*

Przemysław Stopnicki
jest aplikantem radcowskim w kancelarii prawnej Czublun Trębicki.

wykonywaniu przez pośrednika za wynagrodzeniem czynności faktycznych lub czynności prawnych związanych z zawieraniem lub wykonywaniem umów ubezpieczenia. Następnie art. 4 – określając czynności dokonywane przez pośrednika ubezpieczeniowego – wymienia między innymi: *wykonywanie czynności przygotowawczych zmierzających do zawierania umów ubezpieczenia.* Lektura tych przepisów nie pozostawia wątpliwości, że definicja ustawowa jest niebezpiecznie szeroka, a literalna interpretacja może prowadzić do konkluzji, że każde działanie, choćby o charakterze strictly administracyjnym i jedynie w niewielkim stopniu przyczyniającym się do powstania między podmiotami stosunku ubezpieczeniowego, należy uznać za czynność pośrednictwa ubezpieczeniowego w rozumieniu przepisów ustawy. Jednocześnie, patrząc na problem od strony celów, dla których uchwała się przepisy regulujące prowadzenie określonej działalności, nie sposób jest zgodzić się z tezą, że każda, nawet najprostsza czynność o charakterze administracyjnym, mająca niewielki nawet związek z zawieraniem lub obsługą ubezpieczenia, musi być zakwalifikowana jak pośrednictwo ubezpieczeniowe.

Przyjęcie takiego, bardzo szerokiego i „bezpiecznego” od strony prawnej punktu widzenia, może prowadzić do nieuzasadnionego utrudniania prowadzenia działalności gospodarczej.

Możliwość przyjęcia innego, nie tak szerokiego rozumienia pojęcia pośrednictwa ubezpieczeniowego wynika również z treści uzasadnienia do projektu ustawy. W dokumencie tym podkreślono, że posłużenie się tak szeroką definicją po-

Piotr Czublun
jest radcą prawnym, partnerem w kancelarii prawnej Czublun Trębicki.

średnictwa ubezpieczeniowego stanowiło konieczność ze względu na niezwykle dynamikę, jaką charakteryzuje się ten segment rynku oraz przeobrażania jakim cały czas ulega rola oraz czynności dokonywane przez agenta ubezpieczeniowego. Ze względu na powyższe, ustawodawca stwierdził, że nie ma możliwości zastosowania definicji enumeratywnej – precyzyjnie wskazującej czym jest, oraz co nie mieści się w ramach pośrednictwa ubezpieczeniowego. Praktyka ustawodawcza nakazywała więc sformułować definicję generalną, aby objąć nią cały zakres czynności na jaki – zarówno na etapie uchwalenia ustawy, jak i w przyszłości – będzie składać się działalność pośrednika ubezpieczeniowego. Takie też intencje przyświecały prawodawcy europejskiemu, co zostało wyrażone w uzasadnieniu Komisji Europejskiej do projektu dyrektywy o pośrednictwie ubezpieczeniowym. W swoim stanowisku Komisja Europejska wyraźnie wskazuje na potrzebę zastosowania definicji funkcjonalnej, która będzie w stanie objąć swoim zasięgiem różnego rodzaju formy pośrednictwa: zarówno już obecne, jak i dopiero wykształcające się na rynku ubezpieczeń. Ponadto należy mieć na względzie fakt, iż istota pośrednictwa ubezpieczeniowego nierozdzielnie związana jest z rolą, jaką w systemie dystrybucji ubezpieczeń odgrywa agent ubezpieczeniowy. Zarówno prawodawca krajowy, jak i europejski w uzasadnieniach omawianych przepisów wskazali na niezwykle ważną rolę agenta, jako osoby zaufania publicznego. Projektodawcy podkreślali, iż przepisy stawiające przed pośrednikami szereg wymagań w zakresie kwalifikacji, kompetencji, a także nadzoru nad ich działalnością wynikają przede wszystkim

z potrzeby ochrony interesów konsumentów, a także konieczności zagwarantowania należytego poziomu profesjonalizmu osób trudniących się pośrednictwem ubezpieczeniowym.

Taka charakterystyka roli pośrednika ubezpieczeniowego oraz celów, jakie przyswiecały ustawodawcom pozwala stwierdzić, że dla zakwalifikowania dokonywanych czynności, jako czynności pośrednictwa ubezpieczeniowego kluczowe znaczenie ma ustalenie wystąpienia konieczności ochrony interesów konsumentów rynku ubezpieczeń. W efekcie czynności dokonywane przez podmiot świadczący usługi pomocnicze na rzecz ubezpieczyciela należy zakwalifikować jako czynności pośrednictwa ubezpieczeniowego jedynie wówczas, gdy ze względu na ich charakter oraz znaczenie w procesie zawarcia umowy ubezpieczenia powinny być – ze względu na potrzebę ochrony interesów konsumenta – wykonywane przez pośrednika ubezpieczeniowego. Konsekwentnie, szereg czynności administracyjno-technicznych, dokonywanych w ramach współpracy ubezpieczyciela oraz banku, ze względu na ich charakter, należy uznać za działania jedynie pomocnicze wobec działalności ubezpieczyciela i niemieszczące się w ramach pośrednictwa ubezpieczeniowego.

Dodatkowo art. 2 ustawy, posługując się zwrotem *za wynagrodzeniem*, wskazuje na odpłatny charakter działalności pośrednika ubezpieczeniowego. W przedmiocie kwalifikowanego charakteru takiej odpłatności wypowiedział się również Europejski Trybunał Sprawiedliwości, w wyroku w sprawie C-453/05 Volker Ludwig przeciwko Finanzamt Luckenwalde, w którym ETS wskazał, jakie elementy powinny charakteryzować działanie podmiotu, aby mogło zostać uznane za pośrednictwo. Zdaniem ETS: *pośrednictwo stanowi usługę świadczoną na rzecz strony umowy, za którą wypłaca ona wynagrodzenie jako za odrębną działalność pośrednictwa*. W świetle powyższego wyroku dla ustalenia czy mamy do czynienia z pośrednictwem istotny jest sposób, w jaki rozliczane jest wynagrodzenie z tytułu dokonywanych czynności.

Kolejnym zwrotem ustawowym pozwalającym na doprecyzowanie ustawowej definicji pośrednictwa ubezpieczeniowego jest: *działanie przez agenta w imieniu i na rzecz zakładu ubezpieczeń*. Posłużenie się takim sformułowaniem wskazuje na występowanie specyficznej więzi pomiędzy ubezpieczycielem a pośrednikiem,

której stanowi istotę pośrednictwa ubezpieczeniowego. Zgodnie ze stanowiskiem ETS w sprawie C-472/03 Staatssecretaris van Financiën przeciwko Arthur Andersen & Co. Accountants c.s, brak owej specyficznej zależności między podmiotami powoduje, że takie działanie powinno zostać zakwalifikowane jako *forma współpracy polegająca na wspieraniu zakładu ubezpieczeń za wynagrodzeniem w wykonywaniu należącej do niego działalności a nie świadczenie usług przez pośrednika ubezpieczeniowego*. W świetle powyższego, w wypadku wskazywanych wcześniej prostych czynności administracyjnych

trudno mówić o występowaniu charakterystycznej dla pośrednictwa ubezpieczeniowego więzi między ubezpieczycielem a podmiotem świadczącym usługi na jego rzecz. Taka działalność ma charakter pomocniczy i nie stanowi pośrednictwa ubezpieczeniowego zarówno w rozumieniu przepisów ustawy, jak i dyrektywy o pośrednictwie ubezpieczeniowym.

POŚREDNICTWO UBEZPIECZENIOWE W KONTEKŚCIE EUROPEJSKIM – STANOWISKO ETS

Trudności z określeniem ram, w których zawierają się czynności pośrednictwa ubezpieczeniowego, to problem nie tylko polski. Ze względu na liczne wątpliwości interpretacyjne, z jakimi borykają się państwa członkowskie, zaistniała konieczność zajęcia stanowiska przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości. W przywołanych już wcześniej wyrokach w sprawach: C-472/03 oraz C-453/05 ETS wskazał istotne elementy stosunku pośrednictwa oraz pośrednictwa ubezpieczeniowego,

których występowanie lub brak przesądza o możliwości zakwalifikowania podejmowanych czynności w tym charakterze. Wykładnia przepisów dyrektywy dokonana przez ETS ma istotne znaczenie dla właściwej wykładni polskiej ustawy ze względu na to, że polskie przepisy stanowią implementację prawa wspólnotowego i powinny być z nimi zgodne. W sprawie C-453/05 ETS wypowiedział się w przedmiocie pośrednictwa w znaczeniu ogólnym wskazując cechy konstytutywne takiego stosunku prawnego. W orzeczeniu wskazano, że *pojęcie pośrednictwa obejmuje działalność wykonywaną przez osobę, która nie jest stroną umowy dotyczącej produktu finansowego oraz której działalność różni się od typowych świadczeń umownych wykonywanych przez strony tych umów, zaś samo pośrednictwo stanowi usługę świadczoną na rzecz strony umowy, za którą wypłaca ona wynagrodzenie, jako za odrębną działalność pośrednictwa*. Zdaniem ETS *celem takiej działalności jest uczynić wszystko, co niezbędne, by dwie strony zawarły umowę przy czym pośrednik nie ma żadnego interesu w zakresie treści umowy*.

W wyroku podkreślono wyraźnie, że *nie można mówić o działalności polegającej na pośrednictwie, jeśli jedna ze stron umowy jedynie zleca podwykonawcy część czynności faktycznych związanych z umową*.

Natomiast w sprawie C-472/03 ETS wskazał cechy konstytutywne stosunku pośrednictwa ubezpieczeniowego.

Zdaniem Trybunału *do istotnych aspektów pośrednictwa ubezpieczeniowego należą wyszukiwanie klientów ubezpieczeniowych i kontaktowanie ich z ubezpieczycielem a także pozostawanie jednocześnie w stosunku prawnym z ubezpieczycielem i ubezpieczającym*. Zdaniem ETS, *gdy taka zależność nie ma miejsca, wówczas podejmowane czynności mają jedynie charakter współpracy polegającej na wspieraniu zakładu ubezpieczeń w jego działalności za wynagrodzeniem i taki stosunek nie mieści się w ramach pośrednictwa ubezpieczeniowego w rozumieniu dyrektywy*.

Rozumienie pojęcia pośrednictwa ubezpieczeniowego może ulec pewnym zmianom po uchwaleniu i wprowadzeniu w życie przepisów nowej dyrektywy o pośrednictwie – IMD2, ale na analizę tych nowych przepisów przyjdzie czas, gdy ich uchwalenie będzie już bardziej realne i obecne propozycje regulacji prawnych, będące ciągle przedmiotem konsultacji, przybiorą ostateczną treść. ▣